

Aanwijzing gemeentelijk monument, Levenspad 5, gemeente Zeist

Burgemeester en wethouders van de gemeente Zeist maken bekend dat op 19 maart 2019 besloten is tot de aanwijzing van het pand Levenspad 5 te Zeist tot beschermd gemeentelijk monument. Het besluit met de bijbehorende stukken ligt met ingang van 19 maart gedurende zes weken ter inzage in de publiekshal aan Het Rond 1 te Zeist. Belanghebbenden kunnen op grond van de Algemene wet bestuursrecht binnen 6 weken na de dag dat het besluit aan de rechthebbende van het pand is verzonden, een gemotiveerd bezwaarschrift indienen bij het college van burgemeester en wethouders van Zeist.

Gemeentelijke Monumentenlijst Zeist Levenspad 5

Adres : Levenspad 5

Kadastrale aanduiding : P1711 en P 1712

Naam : Het Christelijk Sanatorium

Huidige bestemming : wonen

Oorspronkelijke bestemming : sanatorium

Architect : J. G. Wentink

Opdrachtgever : Vereniging tot Christelijke Verzorging van Zenuwlijders in Nederland'

Bouwjaar : 1902

Bouwtype : sanatorium

Bouwstijl : invloed Chaletstijl

Datum opname : 7 november 2018

Naam inventarisator : M.J.C. Laméris

Opmerkingen : woonhuis, als kantoor in gebruik geweest door Altrecht; omzetting terug naar woonfunctie in 2018

Inleiding

De bescherming omvat de DIRECTEURSVILLA uit 1902-1903, behorende tot het Christelijk Sanatorium-complex Oude Arnhemseweg 260-260i. Dit complex bestaat uit een centraal hoofdgebouw (gemeentelijk monument) en vier paviljoens, te weten twee derde klasse paviljoens (villa Panhuis, Vrijbaan 3 en Villa De Coppel, Vrijbaan 1), een directeursvilla en het badhuis. Daarnaast werden in 1902/1903 enkele op het terrein verspreide facilitaire voorzieningen en personeelswoningen gebouwd.

Cultuurhistorie en bouwgeschiedenis

In 1901 werd een 'Vereniging tot Christelijke Verzorging van Zenuwlijders in Nederland' opgericht. Het Christelijk Sanatorium aan de Oude Arnhemseweg in Zeist was de eerste zorginstelling van deze vereniging. De ideeën voor de architectonische uitwerking, met paviljoens en beïnvloed door de Zwitserse Chaletstijl, kwamen tot stand tijdens een buitenlandse studiereis die de geneesheer-directeur, S.R. Hermanides en de architect, E.G. Wentink, maakten. Ook de uitgangspunten dat licht, zon en groen de genezing ten goede komen, kwamen in architectuur en in inrichting van het bosrijke terrein van ca. 60 ha. tot uitdrukking.

Het Zeister sanatorium voor mensen met geestelijke problemen bood zo in meerdere opzichte een moderne setting, waarin 'gestoorden' en 'krankzinnigen' een rustoord werd geboden. De gebouwen en het terrein zijn nog steeds in gebruik ten behoeve van geesteszorg. De huidige eigenaar/gebruiker is Altrecht. In de villa bevindt zich (anno november 2018) het Centrum Psychodiagnostiek en de Vakbibliotheek.

Architect Egbertus Gerhardus Wentink jr (1874-1948) werkte samen met zijn broer Johan Cornelis Wentink (1879-1960) en zijn vader en naamgenoot. Hij ontwierp onder meer de Sint-Gertrudiskathedraal met pastorie in Utrecht (1912-1914).

De bouwstijl is gangbaar rond 1900 en komt tot uitdrukking in de combinatie van schoon metselwerk met gepleisterde delen, bijvoorbeeld bij de strekken, waardoor een schilderachtig effect ontstaat. Daarnaast zijn er houten gevelafwerkingen, ruime dakoverstekken, een samengestelde plattegrond en is het volume speels door elementen als een veranda en een overdekt balkon. De oriëntatie van deze elementen is op het zuiden. De villa heeft door zijn rijkdom in materialen en zorgvuldige detaillering een luxueuze uitstraling.

Stedenbouwkundige situering

Het complex ligt temidden van een park in landschapsstijl, dat voorheen tot de buitenplaats Vollenhove behoorde. Het is zeer beeldbepalend gelegen aan de Oude Arnhemseweg. De directeursvilla ligt ten westen van het hoofdgebouw, op ruim 100 meter afstand, oorspronkelijk een heerweg, en nabij de weg. Tussen de villa en het hoofdgebouw ligt een 'derde klasse' paviljoen (Vrijbaan 1). Rond de villa bevindt zich een combinatie van open grasvelden met lage begroeiing van heesters, waaronder taxus en boomgroepen.

Architectonische beschrijving

De villa is opgetrokken vanuit een samengestelde plattegrond en in kruisverband gemetseld. De bloemige baksteen is met een snijvoeg gevoegd. Aan de westzijde bevindt zich een drizijdige uitbouw over twee bouwlagen, afgedekt met een plat dak. Op de verdieping bevond zich een loggia, die dicht is gezet. Aan de oostzijde bevindt zich een (kleinere) drizijdige uitbouw, eveneens met plat dak; hierin bevindt zich de entree en het trappenhuis. Het samengestelde dak heeft ruime overstekken, met houten klossen en gedekt met rode Tuiles du Nordpannen. Het opgaand werk bestaat uit een trasraam, afgesloten met profielstenen, vervolgens schoon werk, afgesloten met een waterlijst. Daarboven is het opgaand werk gepleisterd en geschilderd. Ter plaatse van de twee drizijdige uitbouwen is het schone werk opgetrokken tot aan de lekdorpels van de verdiepingsvensters. De vensters zijn uitgevoerd met hardstenen lekdorpels, hanekamvormige strekken en bevatten houten T-schuiframes en draairamen. De bovenramen zijn onderverdeeld door middel van roeden in zes ruiten. De ramen op de begane grond zijn voorzien van houten luiken. De houten veranda heeft een eigen afdak, eveneens gedekt met Tuiles du Nord. De vloer hiervan is betegeld in een decoratief motief. Zowel bij de veranda als bij het balkon bevinden zich geprofileerde houten staanders en een groot schuifraam, dat in de muur schuift. Afwerkingen van dakoverstekken en topgevels zijn in hout uitgevoerd, net als de houten spijlen van veranda en balkon. In de oostelijke uitbouw is gekleurd glas-in-lood in art deco-stijl toegepast, zowel bij de drie rondboogvormige ramen van het tochtportaal, als bij de traplichten. De entree bestaat uit een rondboogvormige deur, met een houten luifel, ondersteund door houten profielen op een stenen basis, bestaande uit profielstenen en hardsteen.

In het interieur zijn omwille van het gebruik van de directeursvilla als kantoor enkele structuurwijzigingen op de begane grond aangebracht en overal zijn verlaagde plafonds aanwezig. De interne, historische waarden concentreren zich rond het nog oorspronkelijke trappenhuis, met houten trap en geprofileerde trappaal, alsmede de houten kapconstructie. Het is aannemelijk dat zich boven de verlaagde plafonds nog waardevolle en/of oorspronkelijke onderdelen bevinden. Het pand is deels onderkelderd; er zijn gestucte troggewelven en een plavuizen vloer aanwezig. Voorts zijn paneeldeuren en de oorspronkelijke tochtdeur aanwezig.

Bescherming

Het gehele pand valt onder de bescherming van gemeentelijk monument, het interieur inbegrepen, wat betreft oorspronkelijke indeling (structuur), detaillering en afwerking.

Waardstelling/ redengevende omschrijving

Levenspad 5 is van cultuurhistorische waarde voor Zeist:

- als uitdrukking van de geschiedenis van Zeist als sanatoriumdorp
- als onderdeel van de geschiedenis van de christelijke geestezorg in het algemeen en specifiek van het Christelijk Sanatorium, het eerste zorgcomplex van de Vereniging tot Christelijke Verzorging van Zenuwlijders in Nederland

Het sanatorium is van architectuurhistorische waarde voor Zeist:

- als herkenbaar en vrijwel geheel gaaf bewaard voorbeeld van een directeursvilla van rond 1900, in een voor dit tijd typerende bouwstijl
- als voorbeeld en als onderdeel van het oeuvre van E.G. Wentink, lid van een vooraanstaand architectengeslacht, dat met name in midden Nederland werkzaam was

Het sanatorium is van ensemble en situationele waarde voor Zeist:

- als onderdeel van een groot opgezet sanatoriumcomplex
- vanwege de zeer beeldbepalende ligging aan de Oude Arnhemseweg
- als ruimtelijk-functioneel onderdeel van het sanatorium en als zodanig door ligging en architecturale uitwerking herkenbaar.

Het sanatorium is van waarde vanwege de relatieve gaafheid en herkenbaarheid van de complexstructuur.

Bijlage: Foto's november 2018

Bronnen en literatuur:

Beschrijving Oude Arnhemseweg 260-260i

Bijlage: Foto's november 2018

Levenspad 5, gezien vanaf het zuiden, zuid- en westgevel

Zuid- en oostgevel

Oostgevel

Oost- en noordgevel